

Nr 119.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi m. m., dels ock täckande av vissa förluster på statens reservförrådsnämnds verksamhet.

(2:a avd.)

I propositionen nr 182 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 28 februari 1947, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att vid utgången av budgetåret 1946/47 förefintlig reservation å det å riksstaten för samma budgetår under elfte huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till Tillverkning av syntetiskt gummi må användas för fortsatt tillverkning av dylikt gummi samt vetenskaplig forsknings- och försöksverksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

dels till Täckande av viss förlust hos statens reservförrådsnämnd å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 5 775 000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrift om att av departementschefen angivna förluster å reservförrådsnämndens verksamhet å tillhoppa omkring 18 186 000 kronor skola täckas ur förefintligt överskott å verksamheten i övrigt.

Fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi m. m.

Till den med statsmakternas stöd sedan några år tillbaka bedrivna verksamheten beträffande syntetiskt gummi — omfattande dels tekniskt-vetenskaplig forskning i laboratoriemässig skala och experimentella försök i halvstor skala, dels ock fabriksmässig tillverkning vid två särskilda fabriker i Ljungaverk och Stockvik — ha hittills av statsmedel anvisats sammanlagt 19 894 000 kronor. Av de anvisade medlen ha tillhoppa 16 994 000 kronor upptagits å driftbudgeten eller, efter att från början ha haft form av anslag å kapitalbudgeten, täckts medelst avskrivningsanslag å driftbudgeten, medan ett belopp av sammanlagt 2 900 000 kronor alltjämt har karaktären av kapitalbudgetanslag. Av sistnämnda belopp ha 750 000 kronor beräknats motsvara restvärde å den numera nedlagda gummifabriken i Stockvik och 850 000 kronor beräknats motsvara den 1 april 1945 vid gummifabrikerna

befintligt råvarulager. Det återstående beloppet, 1 300 000 kronor, utgör rörelsekapital, som beviljades av 1945 års riksdag.

Under tiden 1 april 1945—30 juni 1946 har tillverkningen av syntetiskt gummi — däri inbegripet även forsknings- och försöksverksamhet rörande sådan tillverkning — finansierats på sådant sätt, att statens reservförrådsnämnd enligt uppdrag av Kungl. Maj:t inköpt de partier syntetiskt gummi, som tillverkats under angivna tid, till pris motsvarande tillverkningskostnaderna, inklusive kostnaderna för forsknings- och försöksverksamheten. Det sålunda inköpta gummit har därefter av reservförrådsnämnden försålts till det pris, som kunnat erhållas å marknaden, ett pris som varit avsevärt lägre än inköpspriset. Härigenom har reservförrådsnämnden gjort en förlust av i runt tal 5 775 000 kronor, vilket belopp måste medräknas vid angivandet av de kostnader, som genom ifrågavarande tillverknings- och forskningsverksamhet åsamkats statsverket.

1946 års riksdag anvisade ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor till Tillverkning av syntetiskt gummi, varvid angavs, att denna tillverkning borde fortsätta vid en av de båda fabrikerne med halv produktion, varjämte vetenskaplig forskning på området borde bedrivas i viss omfattning. Driftskostnaderna vid fabriken beräknades därvid till omkring 2 150 000 kronor och kostnaden för forskning till 720 000 kronor, varjämte ett belopp av 130 000 kronor avsågs för avveckling av den fabrik, som skulle läggas ned och hållas i beredskap. De inkomster, som skulle inflyta genom försäljning av syntetiskt gummi, förutsattes skola tillföras anslaget såsom inkomst.

Enligt av industrikommissionen lämnade uppgifter ha forskningskostnaderna och driftskostnaderna vid fabriken i Ljungaverk under senare halvåret 1946 uppgått till i runt tal 1 200 000 kronor. Under samma tid tillverkad svedopren (syntetiskt gummi av den typ, tillverkningen och forskningen hittills avsett) har försålts för ett belopp av cirka 200 000 kronor, var till kommer försäljningsinkomst från lagret i Stockvik om cirka 150 000 kronor. Nettokostnaderna för drift och forskning under första halvåret 1947 uppskattas till 1 150 000 kronor. Vid utgången av budgetåret 1946/47 skulle alltså å det av 1946 års riksdag beviljade anslaget kvarstå en reservation av omkring 1 000 000 kronor. Härutöver räknar kommissionen med, att av tidigare anvisade medel kvarstå oförbrukade omkring 550 000 kronor, varför till disposition för ifrågavarande ändamål skulle vid budgetårets slut förefinnas en behållning av i runt tal 1 550 000 kronor.

Industrikommissionen har i skrivelser den 30 oktober 1946 och den 29 januari 1947 framlagt förslag rörande verksamheten på ifrågavarande område under budgetåret 1947/48, innebärande att av nyss nämnda överskott cirka 700 000 kronor skulle tagas i anspråk för utgifter för forsknings- och försöksverksamhet — inklusive kostnader å 225 000 kronor för anskaffande av viss ny apparatur, till större delen avsedd för forskning angående en annan typ av syntetiskt gummi, kallad buna — samt att återstoden skulle få

tagas i anspråk för fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi vid fabriken i Ljungaverk under en tid av omkring 11 månader.

I skrivelse den 20 februari 1947 har *reservförrådsnämnden* framhållit, att enligt nämndens åsikt den ovan angivna förlust å i runt tal 5 775 000 kronor, som uppstått för nämnden genom inköp och försäljning av det tillverkade syntetiska gummit, borde täckas genom särskilda för ändamålet anvisade medel.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap uttalar sig i anledning av industrikommissionens framställning i princip för en fortsättning under viss tid av såväl tillverkningen som forsknings- och försöksverksamheten. Nämnden anser emellertid sistnämnda verksamhet dels böra inskränkas till att avse med svedoprentillverkningen sammanhängande frågor, dels böra utsträckas till att avse en tid av tre år. Kostnaderna för forsknings- och försöksverksamheten under denna tid beräknas av riksnämnden till sammanlagt minst 800 000 kronor, däri inberäknat 80 000 kronor för anskaffande av ny apparatur. Fabriksdriften föreslås skola fortsättas till den 1 april 1948, varför beräknas en nettokostnad — inberäknat utgifterna för fabrikenas konservering samt för konstruktionsritningar, arbetsbeskrivningar m. m., som med ledning av gjorda erfarenheter borde utföras för att stå till förfogande vid ett eventuellt framtida återupptagande av svedoprentillverkningen — av omkring 600 000 kronor. Eventuellt återstående disponibla medel böra enligt riksnämnden få användas för ändamål, varom här är fråga, enligt bestämmande av Kungl. Maj:t.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Då reservförrådsnämndens inköps- och försäljningsverksamhet på förevarande område haft karaktären av en särskild form av statssubvention för tillverkning av syntetiskt gummi, vilken ligger helt vid sidan av reservförrådsnämndens ordinarie verksamhet, finner jag lämpligt, att den nämnden åsamkade förlusten täckes genom ett driftbudgetanslag. Jag får därför förordna, att å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisas ett anslag av 5 775 000 kronor till Täckande av viss förlust hos reservförrådsnämnden.

Såsom riksnämnden framhållit synas utsikterna att här i landet uppnå en ekonomiskt lönande produktion av syntetiskt gummi vara mycket ovissa. Ett fortsatt uppehållande av driften vid gummifabriken i Ljungaverk kan därför icke grundas på några förväntningar härutinnan. Däremot är en viss tids fortsättning av driften motiverad ur beredskapssynpunkt. Det var även dylika synpunkter, som ansågos tala för det anslag å 3 000 000 kronor, som för ändamålet beviljades av 1946 års riksdag. Man ville genom den fortsatta driften erhålla ett gynnsammare utgångsläge för återupptagande av tillverkningen, därest så skulle påfordras. Av olika skäl har tillverkningen under innevarande budgetår icke bedrivits i den omfattning som tidigare beräknats, varigenom å ena sidan vissa kostnadsbesparingar gjorts men å andra sidan ännu någon tids fortsättande av tillverkningen erfordras för vinnande av det nyss angivna syftet. Med hänsyn till att lösning av vissa ännu kvarstående problem på detta område synes kunna vinnas genom ännu någon

tids fortsatt drift av berörda fabrik, finner jag mig böra medverka till att möjlighet till sådan fortsatt drift beredes i huvudsak i den omfattning, som riksnämnden föreslagit. Driften bör dock icke pågå längre än som kan anses oundgängligen nödvändigt för att lösa de problem, som anses böra vara klarlagda vid utarbetandet av beredskapsplanen för en eventuell framtida tillverkning av förevarande slag.

En fortsatt forsknings- och försöksverksamhet på ifrågavarande område torde vara synnerligen betydelsefull ur beredskapssynpunkt. För att denna verksamhet skall erhålla nödig stadga synas garantier böra lämnas för att den skall kunna fortsätta under viss tid, förslagsvis tre år framåt. I likhet med riksnämnden vill jag förorda att forskningen inskränkes till sådana frågor som äro av betydelse för svedoprenttillverkningen, med utelämnande i detta sammanhang av bunaforskningen. Det torde böra tillkomma Kungl. Maj:t att fastställa plan för den fortsatta verksamheten.

Vad angår finansieringen framgår av det anförda, att omkring 1 550 000 kronor kunna antagas vid utgången av detta budgetår finnas disponibla för ändamålet. Då 1946 års riksdag vid anvisande av anslaget för innevarande budgetår endast tagit ställning till frågan om fortsättande av forskningen och tillverkningen under samma budgetår, har jag ansett frågan om in- språktagande av förenämnda medel för fortsatt forskning och tillverkning böra underställas riksdagen. Härvid finner jag mig böra erinra om att av de anslag på kapitalbudgeten, som vid olika tillfällen anvisats av tidigare riksdagar, sammanlagt 2 900 000 kronor, varken blivit täckta genom avskrivningsanslag eller återbetalade till riksgäldskontoret. Det torde därför bliva nödvändigt att reglera uppkomna kapitalförluster genom avskrivningsanslag å driftbudgeten. Med förslag i sådant hänseende torde emellertid böra anstå till dess tillverkningen av syntetiskt gummi avslutats och översikt av då återstående tillgångar kunna erhållas.

Mot de av riksnämnden i förevarande sammanhang framlagda beräkningarna och framförda synpunkterna har jag i övrigt intet att erinra.

Jag finner mig alltså böra tillstyrka, att den reservation, som vid utgången av innevarande budgetår kan föreligga å det av 1946 års riksdag anvisade anslaget till Tillverkning av syntetiskt gummi, må användas för fortsatt tillverkning av dylikt gummi samt för fortsatt forsknings- och försöksverksamhet på förevarande område i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksnämnden föreslagit.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har departementschefen i likhet med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap ansett att viss tids fortsättning av driften vid fabriken i Ljungaverk vore motiverad ur beredskapssynpunkt. Härigenom kunde — framhåller departementschefen — en lösning vinnas av vissa ännu kvarstående problem rörande tillverkningen av syntetiskt gummi.

Utskottet har icke velat motsätta sig, att driften vid ifrågavarande fabrik fortsätter i den omfattning riksnämnden föreslagit. Utskottet vill emellertid i likhet med departementschefen understryka, att driften icke bör pågå längre än som befinnes oundgängligen nödvändigt för att lösa de problem, som anses böra vara klarlagda vid utarbetandet av beredskapsplanerna för en eventuell framtida tillverkning av ovannämnda slag.

Forsknings- och försöksverksamheten på förevarande område torde såsom departementschefen förordat böra inskränkas till att avse med sve-doprenttillverkningen sammanhängande frågor.

Utskottet, som i likhet med departementschefen icke funnit anledning till erinran mot de av riksnämnden framlagda beräkningarna rörande kostnaderna för fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi samt vetenskaplig forsknings- och försöksverksamhet, har ansett sig böra biträda departementschefens förslag med avseende å finansieringen av ifrågavarande verksamhet.

Med hänsyn till att reservförrådsnämndens inköps- och försäljningsverksamhet på förevarande område — såsom departementschefen framhållit — haft karaktären av en särskild form av statssubvention för tillverkning av syntetiskt gummi, vilken ligger helt vid sidan av reservförrådsnämndens ordinarie verksamhet, har utskottet funnit, att den av reservförrådsnämnden redovisade förlusten å i runt tal 5 775 000 kronor bör på sätt departementschefen förordat täckas genom ett anslag på driftbudgeten. Utskottet tillstyrker därför, att för ifrågavarande ändamål å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår anvisas ett anslag av angivna storleksordning.

Täckande av vissa förluster på reservförrådsnämndens verksamhet.

I skrivelse den 20 februari 1947 har *statens reservförrådsnämnd* hemställt om medel för täckande av vissa förluster å sin verksamhet. Nämnden anger här, att dessa förluster icke uppkommit i nämndens ordinarie verksamhet utan samtliga hänförde sig till inköp eller betalningar, som nämnden i prisreglerande syfte verkställt enligt särskilda uppdrag av Kungl. Maj:t i sammanhang med under kristiden upptagen eller utvidgad inhemsk produktion av vissa varor. Nämnden anför, att i likhet med vad som förut skett beträffande dylika förluster, senast för räkenskapsåret 1944/45, dessa förluster borde täckas genom särskilda för ändamålet anvisade medel.

Ifrågavarande förluster, vilka i reservförrådsnämndens skrivelse redovisas för varje varuslag för sig, äro till största delen sådana, där nämnden i prisreglerande eller produktionsstödjande syfte på särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t inköpt varor och därefter med Kungl. Maj:ts bemyndigande försålt dem till pris, som kunnat erhållas, även om detta pris understigit nämndens självkostnadspris. Frågan om täckande av reservförrådsnämndens förlust vid försäljning av inom landet tillverkat syntetiskt gummi har behandlats i det föregående. Övriga till ifrågavarande kategori hörande förluster framgå av följande sammanställning.

Varuslag	Förlust kronor
aluminium	1 762 382: 23
elektrotackjärn	9 995: 06
koppar	3 988 058: —
zink	122 970: —
gjutna muffrör	7 812: 38
nickel och nickelsulfat	1 069 487: 39
fenol	7 590: 65
skifferbensin	568 334: 26
bensol	2 583 490: 13
skattefri sprit	1 937 192: —
träjärprodukter	5 601 747: 95
kalciumklorid	91 611: 50
pappersskördegarn	1 492: 01
	<hr/>
	Summa 17 752 163: 17

Utöver angivna förluster begär reservförrådsnämnden täckning för vissa förluster av något annan karaktär. I det ena fallet har reservförrådsnämnden på uppdrag av Kungl. Maj:t till ett företag utbetalat ersättning för att viss tillverkning av konstsilke för bilcordgarn, varom industrikommissionen träffat avtal med företaget, tills vidare skulle avbrytas. Denna utbetalning, som uppgått till 176 000 kronor, har ansetts kunna åläggas reservförrådsnämnden, enär, därest avbrott av tillverkningen icke skulle ha ägt rum, reservförrådsnämnden torde blivit pliktig inlösa tillverkade produkter och därefter nödsakad utförsälja dem till pris, understigande självkostnadspriset. Det andra fallet innefattar ett underskott å 257 610 kronor 20 öre å en av reservförrådsnämnden handhavd prisreglering å aluminium och aluminiumprodukter, som vid upphörandet den 20 februari 1946 visat underskott. De i det föregående angivna förlusterna uppgå till sammanlagt i runt tal 18 186 000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Tidigare ha förluster av ifrågavarande slag täckts genom att medel anvisats från det å förskottsstat upptagna anslaget till pris- och handelsreglerande åtgärder eller — såsom skett beträffande de under budgetåret 1944/45 uppkomna förlusterna — från särskilt anslag för ändamålet å driftbudgeten.

Emellertid framgår av reservförrådsnämndens sista bokslut, att avsevärt överskott uppstått å nämndens verksamhet. Bokslutet utvisar nämligen, att, om inneliggande varulager, för vilket angives ett förkrigsvärde av omkring 65 000 000 kronor, nedskrivs till 0, en odisponerad reserv återstår av omkring 48 000 000 kronor. Med hänsyn härtill synes det lämpligt att man, i stället för att belasta driftbudgeten med ett särskilt anslag för täckande av förlusterna, för ändamålet tager i anspråk erforderlig del av berörda odisponerade reserv. Någon risk för att reservförrådsnämnden härigenom skulle komma att icke hava tillräckliga medel för fullföljande av sina egentliga uppgifter torde icke förefinnas.

I detta sammanhang må anmärkas, att i samband med den omläggning

av grunderna för finansieringen av reservförrådsnämndens verksamhet, varom beslut fattades av 1946 års riksdag (riksdagens skrivelse 1946: 460), samtliga riksgäldskontorets tidigare fordringar mot nämnden i form av anslag eller förskott blivit reglerade samt att den av samma riksdag beviljade rörliga krediten å 100 000 000 kronor hittills icke behövt tagas i anspråk.

Utskottet har ansett sig böra tillstyrka, att ovan angivna förluster på reservförrådsnämndens verksamhet täckas på sätt departementschefen föreslagit. *Utskottet.*

Utskottets hemställan.

Under återopande av vad utskottet ovan anfört får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) medgiva, att vid utgången av budgetåret 1946/47 förefintlig reservation å det å riksstaten för samma budgetår under elfte huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till Tillverkning av syntetiskt gummi må användas för fortsatt tillverkning av dylikt gummi samt vetenskaplig forsknings- och försöksverksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

b) till *Täckande av viss förlust hos statens reservförrådsnämnd* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 5 775 000 kronor;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrift om att i det föregående angivna förluster å reservförrådsnämndens verksamhet å tillhopa omkring 18 186 000 kronor skola täckas ur förefintligt överskott å verksamheten i övrigt.

Stockholm den 13 maj 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Gustaf Karlsson, fröken Andersson, herrar Gillström, Albertsson, Rosenberg, Gustav Emil Andersson, Hesselbom, Ragnar Bergh och Ivar Persson; samt

från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Svensson i Grönvik, Falla, Andersson i Malmö, Rubbestad, Mårtensson, Lindholm, Åkerström, Hoppe, Sefve, Thapper och Persson i Svensköpp.
